

USK_01 Úvod do uměnovědných studií

Helena Vedralová / 252272

MIMOUMĚLECKÉ ESTETIČNO
Vývoj a proměna vnímání tělesnosti

V Ratajích nad Sázavou

30. 12. 2014

Mimoumělecké estetično: slovníkové heslo

Estetično (z řec. *aisthesis* - smyslové vnímání, pocitování) označuje vše vnímatelné, vše, co při vnímání nebo představě přináší člověku potěšení a je doprovázeno nezaujatou libostí. Užívá se jako kategorie pro oblast estetiky (Estetický slovník, str. 36). Mimoumělecké estetično je tedy souhrnným pojmem pro označení estetických jevů, jejichž základní funkce není estetická, jak je tomu u umění, ale estetická stránka je pouze doprovodným jevem jejich prvotního účelu (účel praktický, sdělovací, rituální aj.).

Do mimouměleckého estetična můžeme řadit např. estetiku přírody, technické a sociální estetično, estetiku průmyslové výroby a masové komunikace (design, móda, řemeslná výroba, architektura, reklama, fotografie, film, sdělovací prostředky a literatura, doprava aj.), (Estetický slovník, str. 37).

Řazení jevu do mimoumělecké oblasti je velmi proměnlivé a nesnadné (Mukařovský, Studie, 2000, str. 84 - 98). Jednotlivé funkce jevu nebo objektu jsou totiž závislé zvláště na čase a konkrétním sociálně - kulturním prostředí, ve kterém jsou vytvářeny a přijímány. Během vývoje se hranice mezi tím, co je vnímáno jako umění a co již ne, stále mění a přechody mezi uměním a mimouměleckým estetičnem jsou plynulé a nezřetelné. Tzn. umělecký objekt svoji primární estetickou funkci ztratí a dostane se tak do mimoumělecké oblasti nebo naopak (např. barokní zámek později užívaný jako sklad, film původně sloužící sdělovacímu účelu nyní slouží také k uměleckému vyjádření).

Použitá literatura:

HENCKMANN, W. , LOTTER, K. *Estetický slovník*. Vydání. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 229 s. ISBN 80-205-0478-8

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Studie I*. Edited by Miroslav Červenka - Milan Jankovič. Vyd. 1. Brno: Host, 2000. 556 s. ISBN 80-86055-91-4.

CHVATÍK, Květoslav. *Strukturální estetika*. Vyd. 2., přeprac. Brno: Host, 2001. 210 s. ISBN 80-7294-027-9

Vývoj a proměna vnímání tělesnosti

Jak nahlíželi na člověka generace před námi? Vybočuje snad naše moderní doba z historického pojetí lidské bytosti? Bylo také dříve lidské tělo cestou k získání moci a peněz jako dnes? Zvítězí hlubší hodnoty nad materialismem? Může se zdát, že tyto otázky nehledí na člověka z pohledu estetiky, ráda bych však dokázala, že z pohledu estetiky mohou být objasněny. Protože však rozsah textu není dostačující k zodpovězení všech otázek, nechávám je zde pouze vyřčeny, aby dál žily svým životem.

Jak generace pře námi vnímaly tělo a člověka?

Ani lidé prvního věku neodjímalí tělu nadpřirozenou hodnotu, byla pevnou součástí života. Z mála vyobrazení víme, že u žen byly vyzdvíženy atributy plodnosti. Krása byla spatřována v jejich výjimečné schopnosti přinášet nový život. Tato schopnost je v dnešní evropské kultuře většinou považována spíše za přítěž, neboť podle moderní doktríny krásy, žena mateřstvím ztrácí atraktivitu a také prostor k seberealizaci. Muž byl znázorňován nejčastěji jako lovec, jeho krása spočívala v síle, obratnosti a schopnosti ochránit rod.

Z období antiky pochází první dochované pojetí člověka jako ducha a těla. Krásnou byla spatřována harmonie těchto dvou součástí (kalokagathia - krása forem a laskavost ducha). V tomto období vzniká skupina hédonistů, kteří tělo používají jen jako nádobu slasti. Mohli bychom je snadno přirovnat k dnešním materialistům a zastáncům konzumní společnosti. Učení pythagorovců přineslo teorii krásy spočívající v symetrii (poměry dle pravidel symetrie vesmíru). Ideál krásy se vyvíjel podle společenského vkusu (např. Polykleitův kánon proporcí těla).

Ve středověku vlivem dominujícího křesťanství je vše, co stvořil Bůh, krásné. Tělo však patřilo mezi výjimku, neboť krásné bylo zároveň symbolem neřesti. Důsledkem toho se lidé často obraceli ke smyslnosti a násilí. Ideálem člověka byla askeze těla a vítězství duše nad tělem. Krásná žena byla cudně zahalená a nedostupná, muž ctnostný. Krása byla potencována přijetím znetvořených monster. Ideálem bylo tedy zdravé lidsky vypadající tělo a mravní duše - vše v dokonalé spolupráci na díle Božím.

Renesanční žena je samostatná, emancipovaná osobnost, která dbá o svůj zevnějšek (líčí se, odbarvuje si vlasy, zdobí se šperky). Muž je symbol moci, síly a jedinečnosti. Ale stále platí antická symetrie a harmonie.

V průběhu baroka se krása vymyká dobrému i zlému. Ošklivost je jen další podobou krásy. Zvláště důležité místo zde zaujímá smrtelnost jako lidská přirozenost. V převažující tendenci dnešní evropské kultury jsou stáří, nemoc i smrt viděny jako nepřijatelné a díky vývoji vědy se prohlubuje snaha nad nimi zvítězit.

Nástupem osvícenství se celá společnost proměňuje. Krása je určovaná vkusem jednotlivce a módou. Uvolňují se mravy, rozum převládá v poznání světa a tak tělo pozbývá odvěký duchovní význam (nelze ho exaktně potvrdit). Zde můžeme spatřit zlomový okamžik pro vnímání člověka i světa.

Důsledky osvícenství jsou tak rozsáhlé, že bychom jimi mohli charakterizovat veškerý vývoj evropské civilizace až do naší doby. Sekularizace, svoboda, humanismus a lidská práva, to vše pod nadvládou racionalismu s odmítáním nepodložených faktů (náboženství) a adorací technického pokroku. Prvotní ideály se v rukou absolutní svobody nakonec značně zdeformovaly a zrelativizovaly. Nyní se nacházíme v době, kdy se některá historická pojetí opakuji, zároveň však dochází k znevažování hodnot minulých staletí.

S jakými problémy manipulace lidské bytosti se tedy nyní naše evropská kultura potýká?

Krása je zneužita pro komerční účely. Chudí, slabí, nemocní, hendikepovaní, staří lidé a často i děti jsou vyčleněni ze společnosti. Nejsi krásný, nevyděláváš peníze - jsi k ničemu. Ženské i mužské tělo musí být štíhlé a až helenisticky ideální. Nebojíme se používat nejmodernější techniky a medicínu k estetickým zákrokům, kosmetickou a zdravotní péči a všechny metody zachování max. psychicko-fyzické výkonnosti a zdraví, abychom dokázali svoji příslušnost k elitě. Vzdělání, majetek, zkušenosti, odbornost, flexibilita a kreativita jsou neodmyslitelné. Jistě podobné tendence existovaly vždy, ne však v globálním měřítku. Kde se v tomto ideálu nachází prostor pro duši, morálku, empatii, pokoru, obět?

Stále vlečení strachem z neúspěchu, bez rekreace ducha a bez kvalitní sociální interakce nikdy neprožijeme originální životy jako Platón, Sv. František, Michelangelo nebo Máří Magdaléna. Budeme následovat pravidla prostřednosti (mainstreamu) a hnát se za nepravými ideály. V touze po kráse, radosti a pokoji budeme chtít stále víc, ale nedostane se nám trvalého uspokojení. A jak dříve nikdy nebyvalo, legitimizace hedonismu, zabíjení lidských bytostí všeho věku, experimenty s lidskou důstojností, život ve virtuální realitě a dekadence nás mohou dovést až k sebeustrukci.

Kde je ideál krásy člověka? Není jím snad následování vnitřního pnutí ducha k tomu, co nás převyšuje? K pravdě, kráse a dobru? Není to snad jedinečná schopnost lidské rasy?

Abych nebyla tak skeptická, s radostí uznávám, že i nyní existuje množství proudů a tendencí, které se snaží hledat ideál krásy člověka i celé společnosti. Že jsou tu lidé originální v přístupu k životu a inspirativní pro ostatní jen potvrzuje, že bytost lidská stále zůstává něčím hlubším a tím i krásná.

Použitá literatura

RADOVÁ, Vlasta, Bc. *To v zrcadle jsem já?: diplomová práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. 87 str. Vedoucí práce: Mgr. Markéta Levínská, Ph.D. str. 18

ECO, Umberto. *Dějiny krásy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005. 439 s. ISBN 80-7203-677-7

Dějiny umění: malířství, sochařství, architektura. Vyd. 1. Praha: Argo, 1998. 319 s. ISBN 80-7203-076-0